

Strategi för integrationsarbetet i Jönköpings län 2015-2020

- Strategi för integrationsarbetet i Jönköpings län 2015-2020

Meddelande	nummer 2015:22
Referens	Alexandra Wollmar, Utvecklingsavdelningen, Länsstyrelsen i Jönköpings län 2015
Kontaktperson	Alexandra Wollmar, Länsstyrelsen i Jönköpings län, e-post alexandra.wollmar@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Foto	Smålandsbilder
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—15/22--SE
Tryckt på	Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2015
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2015

Förord

Antalet människor på flykt i världen är det högsta sedan andra världskriget. En utveckling som även påverkat många flyktingmottagande länder som Sverige. Vi har i denna integrationsstrategi identifierat ett antal fokusområden, vilket har präglats av den senaste utvecklingen av flyktingströmmar. Fokusområdena är framförallt kopplade till utrikes föddas första tid i Sverige och hur Jönköpings län på bästa möjliga sätt ska kunna ta emot sina nya invånare.

Målgruppen för strategin är dock mycket större än så. Då integration är en dubbelriktad process som pågår under en lång tid innebär det att målen i strategin berör alla i Jönköpings län. Alla invånare bör vara involverade i processen för att vi ska kunna lyckas med visionen ”Ett samhälle som präglas av lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund”. Nyckeln till att uppnå visionen är en välfungerande integration i Jönköpings län.

Integration i sig själv är inget självändamål, utan en förutsättning för att Jönköpings län ska kunna nå den tillväxt och utveckling som förutsätts i den regionala utvecklingsstrategin; ”En internationellt ledande industriregion, ett breddat näringsliv med betoning på kunskapsintensiva företag, ett inkluderande samhälle och en global livsmiljö.”

För att Jönköpings län ska få tillgång till och ta tillvara den mångfald av erfarenhet, kunskap och kunnande som länets utrikes födda invånare har med sig, krävs en kraftsamling och gemensam och engagerad handling av alla parter. Därför behöver vi se till att dessa människor får tillgång till nödvändiga kunskaper och verktyg, såsom en väl fungerande språkundervisning för att kunna delta aktivt och bidra i samhällsutvecklingen.

Det krävs även en samhällsinformation som tydligt beskriver system, lagar och regler och ger kännedom om de myndigheter som man möter i vardagen i det svenska samhället. Genom denna information får våra nya invånare kunskap om de rättigheter, skyldigheter och möjligheter de har som invånare i Sverige och i Jönköpings län.

En välfungerande integration är något som Jönköpings län inte har råd att misslyckas med. Att validera och därmed se värdet av erfarenheter och utbildning som de nya invånarna har med sig från andra länder och att ta vara på dess kunskaper och erfarenheter innebär en ökad möjlighet att nå den tillväxt och utveckling länet strävar efter. Särskilt inom kunskapsområden och branscher där vi kan se en aktuell eller framtida kunskapsbrist.

Vi hoppas att länets integrationsstrategi kommer inspirera till möten och samverkan kring integrationsfrågor som både är en stor utmaning men även en stor möjlighet för Jönköpings läns framtida utveckling.

Mino Akhtarzand
Landshövding i Jönköpings län

Innehållsförteckning

INLEDNING	8
Målgrupp	9
Bakgrund.....	9
Strategins framtagande.....	10
Principerna om delaktighet och öppenhet	11
Organisation och genomförande	12
Integrationsrådet.....	12
Beredningsgrupp	12
Fokusgrupper.....	13
Uppföljning och utvärdering	13
Mål	14
Fokusområden	15
Fokusområde 1: Utbildning	16
Bakgrundsbeskrivning	16
Barns rätt till skolgång	16
Riktlinjer och personalens kompetens.....	16
Gymnasieskola	17
Förskola.....	17
Skolresultat	18
Modersmålsundervisning och studiehandledning	18
Tillvarata elevernas styrkor och förmågor	18
Fokusmål	19
Delmål	19
Fokusområde 2: Arbete och vuxenutbildning.....	20
Bakgrundsbeskrivning	20
En internationellt ledande industriregion	20
Utanför arbetsmarknaden och sysselsättning	20
Företagare	20
Vuxenutbildning.....	21
Nyanländas etableringsplan	21
Arbetsmarknadsinsatser och program	22
Fokusmål	22
Delmål	22
Fokusområde 3: Social sammanhållning	24
Bakgrundsbeskrivning	24
Flyktingopinion och diskriminering.....	24
Kunskap och Attityder	24
Valdeltagande	24
Socialt och kulturellt deltagande – mötesplatser	25
Föreningsliv.....	25
Fokusmål	26
Delmål	26
Fokusområde 4: Ensamkommande barn.....	27

Bakgrundsbeskrivning	27
Individanpassning och delaktighet.....	27
Samverkan runt barnen.....	27
Barn som försvinner	28
Fokusmål	28
Delmål	28
Fokusområde 5: Bostäder	29
Bakgrundsbeskrivning	29
Boendesegregation	29
Utanförskap på bostadsmarknaden.....	29
Bostäder för nyanlända	30
Landsbygden	30
Fokusmål	30
Delmål	30
Fokusområde 6: Hälsa	31
Bakgrundsbeskrivning	31
Hälsa på lika villkor?	31
Psykisk Hälsa.....	32
PTSD.....	32
Hälsoundersökningar	32
Föräldrastöd.....	33
Tandhälsa.....	33
Våld i nära relationer och särskilt utsatta grupper	33
Hedersrelaterat våld	34
Utsatta med utländsk bakgrund	34
Fokusmål	35
Delmål	35
Bilaga 1. Strategier och mål med koppling till integration.....	36
De elva europeiska grundprinciperna för integration.....	36
Den nationella integrationspolitiken	37
Överenskommelsen mellan Regeringen, Sveriges kommuner och landsting samt idéburna organisationer inom integrationsområdet	37
Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköping.....	38
En internationellt ledande industriregion	38
Ett breddat näringsliv med betoning på kunskapsintensiva företag.....	38
Ett inkluderande samhälle	38
En global livsmiljö	39
Bilaga 2. Organisationsmodell	40
Bilaga 3. Mål i strategin.....	41

Inledning

”Integration är en dynamisk dubbelriktad process med ömsesidigt tillmötesgående mellan alla invandrare och invånare i medlemsstaterna.”

Detta är den första punkten i de europeiska grundprinciperna för integration som lyfter att integration är något som berör alla invånare i en stat eller ett samhälle.¹ Vi ska alla integreras med varandra. I denna integrationsstrategi belyser vi integration utifrån ett etniskt och kulturellt perspektiv och utifrån situationen i Jönköpings län.

I Jönköpings län bor cirka 340 000 personer. 14 procent² av befolkningen är utrikes födda, siffran varierar mellan kommunerna där Habo ligger i botten med 6 procent och Gnosjö i toppen med 21 procent.³ Jönköpings län ligger något under rikssnittet, där andelen utrikes födda ligger på 16 procent.⁴ Befolkningen i Jönköpings län som helhet ökar tack vare inflyttning från utlandet, men i tre av länets kommuner minskade befolkningen under 2013. Det ligger en utmaning i att kunna öka inflyttningen till kommunerna och samtidigt få utflyttningen att minska gentemot övriga Sverige.

I Jönköpings län har mellan 2156 och 3563 personer varje år flyttat in till Jönköpings län från utlandet de senaste fem åren.⁵ Av dem har mellan 327 och 1555 personer varit skyddsbehövande eller flyktingar och ungefär hälften var under 18 år. I länet finns det dessutom personer som kommit hit som asylsökande, där vissa av dem blir kvar i länet efter beviljat uppehållstillstånd och andra flyttar till andra delar av Sverige. Under 2013 bosattes totalt 1789 asylsökande i Jönköpings län.⁶

Inflyttade personer till Jönköpings län från utlandet;⁷

	2009	2010	2011	2012	2013
Skyddsbehövande (varav under 18 år)	601 (253)	580 (169)	327 (146)	673 (330)	1555 (784)
Totalt antal personer	2458	2471	2156	2563	3563

Gruppen utrikes födda är en stor grupp och varierar stort både vad gäller antal år i Sverige, anledning till migration, ursprungsland, ålder och kön. Vad gäller födelseland för länets utrikes födda är flest födda i Bosnien/Hercegovina därefter kommer Irak, forna Jugoslavien, Finland, Tyskland och Polen.⁸

¹ Se bilaga 1

² Befolkningsutvecklingen i Jönköpings län, första halvåret 2014, Regionförbundet

³ Länet i siffror, mars 2014 http://www.regionjonkoping.se/web/lanet_i_siffror.aspx

⁴ Befolkningsutvecklingen i Jönköpings län, första halvåret 2014, Regionförbundet

⁵ 2009-2013

⁶ Statistik från Migrationsverket <http://www.migrationsverket.se/info/2523.html> kommunmottagna personer enligt ersättningsförordningen, helår. Gäller flyktingar, kvotflyktingar, skyddsbehövande, personer med särskilt omständigheter samt anhöriga till dessa som kommit till Sverige inom 2 år.

⁷ Mejl från Regionförbundet, Jönköpings län 2014-12-03

⁸ S 126, statistisk Årsbok 2012, Jönköpings kommun

Integrationspolitiken i Sverige fokuserar på de nyanlända som bott i Sverige kortare tid än två år. De åtgärder som riktar sig till invandrare som grupp ska förekomma under deras första tid i Sverige.⁹ De idéburna organisationerna betonar vikten av att integrationspolitiken omfattar alla. Allt ifrån från nyanlända och asylsökande till invandrande barn, ungdomar och pensionärer som bott i Sverige under många år, men som fortfarande behöver stöd.¹⁰

Denna strategi beskriver vad vi behöver arbeta med i Jönköpings län när det gäller integration utifrån ett etniskt och kulturellt perspektiv. Strategin beskriver nuläge och utmaningar samt vilka mål och inriktningar arbetet behöver ha de närmaste fem åren. Strategin beskriver vad länets aktörer, med Integrationsrådet som plattform, kan samverka kring för att planera och genomföra arbetet.

Målgrupp

I denna strategi talar vi om integration utifrån etnisk och kulturell bakgrund samt utifrån ett brett perspektiv där integration ses som en dubbelriktad process. Vi talar därför om alla i samhället, både om utrikes och inrikes födda.¹¹ Dock läggs ett särskilt fokus på den process som sker när personer nyligen kommit till landet. Målgruppsformuleringen som antogs av Integrationsrådet¹² den 19 juni 2013 ser ut som följer:

”Integrationsrådet kommer att arbeta för och med de utrikes födda invånarna och asylsökande, i alla åldrar i Jönköpings län, med fokus på nyanlända¹³.

Målgruppen är också offentlig sektor, näringsliv och övriga aktörer som arbetar med integrationsfrågor och inrikes födda i Jönköpings län.”

Bakgrund

I Jönköpings län har det tidigare funnits en regional överenskommelse om utveckling av introduktionsinsatser för nyanlända invandrare, senast undertecknad 2008 av Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Landstinget i Jönköpings län, Försäkringskassan och Länsstyrelsen i Jönköpings län. Överenskommelsen tydliggjorde parternas ansvar gällande mottagandet av nyanlända och dokumentet skulle också stödja upprättandet av lokala överenskommelser. Under 2011 gjordes en översyn om hur samverkan i samband med den regionala överenskommelsen sett ut. Inblandade aktörer önskade då att samarbete snarare än informationsöverföring skulle vara fokus för gruppernas arbete. Det fanns också en önskan om att det skulle finnas ett övergripande råd eller styrgrupp med politiker och chefstjänstemän samt att det var viktigt med tydlig ansvarsfördelning och tydliga mål.

---

⁹ Regeringens hemsida 130514

¹⁰ S 3 överenskommelsen

¹¹ Arbetet utgår ifrån gruppen utrikes och inrikes födda, men statistiken kan ibland t.ex. vara uppdelad på utomeuropiskt födda

¹² Läs mer om Integrationsrådet under kapitlet organisation och genomförande

¹³ Nyanlända innebär en person nyligen den som nyligen landat på svensk mark för första gången. Det kan vara allt från asylsökande till en person som kommit till Sverige för att arbeta

Idag finns en mängd samverkansforum i länet inom integrationsområdet. Vissa samverkar kring asylsökande, andra kring nyanlända. Det finns också grupper som samverkar kring olika frågor såsom vuxenutbildning eller samhällsorientering för nyanlända.

Strategins framtagande

Att Jönköpings läns integrationsarbete ska ha den inriktning som beskrivs i denna strategi har arbetats fram i en rad forum där framförallt tre forum har varit bidragande till underlaget som sedan har reviderats och antagits av Integrationsrådet. Forumen har varit:

1. Möte med integrationsministern på Länsresidenset i Jönköping den 24 oktober 2012

På mötet närvarade, förutom integrationsministern, också 56 personer från Landstinget, Jönköpings läns kommuner, Polisen, Länsstyrelsen, Migrationsverket, Regionförbundet, Företagarna, Svenskt Näringsliv, Jönköpings läns bildningsförbund, SIOS¹⁴, Röda korset och Smålandsidrotten. Syftet med mötet var att diskutera och ha en dialog om hanteringen av integrationsfrågor i länet. Dagen resulterade i diskussioner om bostäder, arbetsmarknad, kommunikationer, överenskommelser, ekonomi samt intolerans.

2. Workshop: Se människan den 4 april 2013

Ett samarbete mellan Länsstyrelsen och Svenska kyrkan som inom ramen för Överenskommelsen mellan regeringen, SKL och idéburna organisationer bjöd in offentliga och idéburna aktörer till en träff för att diskutera integrationsfrågor. Medverkande på träffen var 55 personer från: Migrationsverket, flera kommuner i länet, Polismyndigheten, Landstinget, Svenska kyrkan, Individuell människohjälp, ABF, Vuxenskolan och olika religiösa samfund m.fl. Dagen utmynnade i diskussioner om nätverk och mötesplatser, kunskaps-höjande insatser, intolerans, bostäder och boendesegregation samt praktikplatser. På träffen diskuterades det också mycket om samverkan mellan idéburen sektor och myndigheter.

3. Tvådagarsworkshop med integrationsexperter i Jönköpings län den 28-29 maj 2013.

22 personer med olika bakgrund träffades för att diskutera hur vi får en välfungerande integration i Jönköping län. Medverkade gjorde bland annat aktörer som jobbade/verkade som tolk, diakon, kommunalråd, folkhälsoplanerare, arbete med ensamkommande barn, integrationssamordnare, barnläkare, försörjningsstödshandläggare, arbetsförmedlare, rektor, lärare, student etc. Under dagarna fördes diskussioner om utbildning, arbete, samverkan och mötesplatser. Träffen resulterade i en rapport vars resultat hänvisas till längre fram i strategin.

I framtagandet har också Integrationsrådets medlemmar deltagit och en översyn har gjorts över landets och länets övriga strategier vilka påverkar integrationsarbetet i olika grad.

Strategin har skickats på remiss till ett fyrtiotal organisationer och myndigheter varav 17 skickat in remissvar. Svaren har behandlats i beredningsgruppen och strategin har utifrån förslagen till vissa delar omarbetats.

---

¹⁴ Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige

Principerna om delaktighet och öppenhet

I processen med framtagande av strategin har det diskuterats eventuella risker med samverkan och deltagande. Arbetet genomförs därför med följande synsätt som utgångspunkt:

1. Vi gör saker bättre och mer effektivt i samverkan. Detta innebär alltifrån att vi har kunskap om varandras olika områden, uppgifter och uppdrag till att vi i de praktiska verksamheterna arbetar ihop.
2. Vi arbetar både för och med våra målgrupper. Detta innebär att vi arbetar aktivt för att målgruppernas delaktighet i integrationsarbetet ska öka.

Organisation och genomförande

Till integrationsstrategin och genomförandet av den finns en organisation som följer, stödjer samt bestämmer inriktningen till strategin. Arbetet leds av ett integrationsråd, vars arbete bereds av en beredningsgrupp. Förslag till konkreta aktiviteter tas fram av olika fokusgrupper och genomförande kan ske efter beslut fattade av berörda organisationer, kommuner, myndigheter eller näringsliv. Se bilaga 2 för organisationsskiss. Medlemmarna i rådet, beredningsgruppen samt fokusgrupperna finns på Länsstyrelsens hemsida¹⁵

Integrationsrådet

Integrationsrådet bildades i februari 2013, leds av Landshövdingen, och består av representanter från organisationer, myndigheter och näringsliv i Jönköpings län.¹⁶ Rådet ska på en strategisk nivå verka för lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett etnisk eller kulturell bakgrund för invånarna i Jönköpings län. Detta innebär bland annat att besluta om, och vid behov revidera den regionala strategin. Rådet kan också behöva driva frågorna i respektive organisationer samt ge beredningsgruppen och fokusgrupperna uppdrag. Rådet ska även följa upp arbetet som beredningsgruppen och fokusgrupperna gör. Möten sker två till fyra gånger per år.

Rådet har som syfte att;

- främja samsyn samt öka samverkan och delaktighet kring integrationsarbetet genom att skapa en arena för att lyfta integrationsfrågorna, i Jönköpings län
- vara pådrivande för ett effektivare integrationsarbete i länet
- verka för att de nuvarande och kommande nationella integrationsmålen¹⁷ får genomslag i länet samt
- integrera ett mångkulturellt perspektiv i respektive verksamheter

Beredningsgrupp

Beredningsgruppen ska samordna arbetet i fokusgrupperna samt bistå rådet med underlag till inriktningsbeslut såsom kartläggningar och uppföljningar. Beredningsgruppens operativa ansvar, utöver att bereda rådets möten, handlar om att verka för spridning och uppföljning av strategin. För att involvera aktörer som inte är representerade i fokusgrupperna kan beredningsgruppen t.ex. sammankalla till referensgrupper eller större regionala konferenser och sammankomster.

---

¹⁵ <http://www.lansstyrelsen.se/jonkoping/Sv/manniska-och-samhalle/integration/regional-samverkan/Pages/integrationsradet-i-jonkopings-lan.aspx>

¹⁶ Se lista på representanter på www.lansstyrelsen.se

¹⁷ Se bilaga 1

Fokusgrupper

Kopplat till arbetet finns sju fokusgrupper (fokusområde hälsa har två fokusgrupper). Fokusgruppernas huvudsakliga syfte är att ta fram förslag och planera för aktiviteter som beslutas om och följs upp i rådet. Aktiviteterna kan sedan genomföras av fokusgruppen, beredningsgruppen, i projektform eller i ordinarie verksamhet i länet. Fokusgrupperna är ansvariga för vissa operativa insatser inom sina områden. Det kan handla om insatser av övergripande karaktär såsom informationsspridning och sammankallande till möten samt söka finansiering till vissa insatser.

Vilka som representeras i fokusgrupperna varierar beroende på område men de består av både organisationer, myndigheter och näringsliv. Fokusgrupperna leds av en ordförande och träffas fyra till sex gånger per år.

Uppföljning och utvärdering

Strategin kommer att följas upp, och årligen revideras, av integrationsrådet. Beredningsgruppen kommer årligen att följa upp hur utförda aktiviteter har haft en positiv inverkan på delmålen. Både effekten av arbetet och processen i genomförandet av olika aktiviteter följs upp. En plan för hur uppföljning och utvärdering ska genomföras, kommer att tas fram av beredningsgruppen. Strategin kommer utöver detta att utvärderas i sin helhet inför revidering och framtagande av ny strategi 2020.

Mål

Integrationsstrategins övergripande mål är välfungerande integration i Jönköpings län.

Detta är en förutsättning för att uppfylla visionen:

Ett samhälle som präglas av lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Varje fokusområde har fokusmål samt flera delmål som ska leda till en välfungerande integration i länet. Fokusmål och delmål har valts utifrån nuläge och resultat från de workshops som genomförts inför framtagandet av integrationsstrategin.

Vision

Ett samhälle som präglas av lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund

Övergripande mål

Välfungerande integration i Jönköpings län

Utbildning

Fokusmål
och delmål

Arbete och Vuxenutbildning

Fokusmål och
delmål

Social sammanhål ning

Fokusmål
och delmål

Ensamkommande barn

Fokusmål och
delmål

Bostäder

Fokusmål
och
delmål

Hälsa

Fokusmål
och
delmål

Fokusområden

Strategin delas in i sex olika fokusområden. Dessa är;

1. Utbildning
2. Arbete och vuxenutbildning
3. Social sammanhållning
4. Ensamkommande barn
5. Bostäder
6. Hälsa

Nedan följer en bakgrund om hur det ser ut inom dessa områden främst utifrån ett läns-
perspektiv, men i de fall det inte finns undersökningar, från ett nationellt perspektiv. För varje
område följer ett fokusmål och flera delmål. En översiktlig skiss över fokusmål och delmål
finns i bilaga 3.

Fokusområde 1: Utbildning

Bakgrundsbeskrivning

BARNES RÄTT TILL SKOLGÅNG

I FN:s konvention om barnets rättigheter framgår i artikel 2 att de stater som ratificerat konventionen

”skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.”

Det rättsliga ramverk som gäller för barn och elever i allmänhet gäller även för nyanlända elever. Alla barn som är bosatta i Sverige har skolplikt och har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning i allmän skola. Med bosatt i landet avser skollagen den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen. En persons hemkommun är den kommun där personen är folkbokförd. Personer som är bosatta i Sverige utan att vara folkbokförda anses ha som hemkommun den kommun där de stadigvarande vistas eller tillfälligt uppehåller sig. Den som är asylsökande, har tidsbegränsat uppehållstillstånd eller är familjemedlem till person som arbetar på ambassad eller konsulat har full rätt till plats i svensk skola, men faller dock inte under skolplikten.¹⁸ Sedan den 1 juli 2013 har även barn som saknar uppehållstillstånd, så kallade papperslösa barn, rätt till utbildning. Rätten gäller utbildning från förskoleklass till gymnasium, både i kommunala, statliga och fristående skolor.¹⁹

Barn och elever som omfattas av 29 kap. 2 § Skollagen ska tas emot i skolan så snart det anses lämpligt, dock senast en månad efter ankomst till Sverige.²⁰

RIKTLINJER OCH PERSONALENS KOMPETENS

I Skolverkets allmänna råd för nyanlända elever fastslås att huvudmannen bör ha riktlinjer för mottagande av nyanlända barn och elever samt att skolans personal och berörda instanser i kommunen förväntas känna till dessa. Information ska vara lättillgänglig för elever och vårdnadshavare, och med andra ord finnas översatt till aktuella språk. När en nyanländ elev introduceras i skolan bör kommunen se till att det finns en god samverkan mellan berörda parter i samhället och att det också skapas en god relation till elevernas vårdnadshavare. Här kan tolk och översatt material vara viktiga funktioner.²¹

Såväl kommunen och huvudmannen som skolans personal kan behöva adekvat kompetensutveckling för att möta de behov som kan finnas hos nyanlända barn och elever. Särskilt viktig kunskap om svenska regelverk och de internationella konventioner som Sverige har ratificerat som styr verksamheten kring barn. Även kunskap om andraspråksinläring, tvåspråkighet, ämnesdidaktik och kunskapsutveckling är viktigt.

---

¹⁸ Litteraturoversikt för skolsituationen för nyanlända elever. Skolinspektionen Dnr 400-2012:5760

¹⁹ <http://www.skolverket.se/skolutveckling/lanande/nyanlandas-lanande/papperslosa> 20140316

²⁰ Skolverket <http://www.skolinspektionen.se/Documents/ilygande-inspektion/asyls%c3%b6kande%20barn/rapport-asylsokandebarn.pdf>

²¹ Skolverket. Allmänna råd för nyanlända elever 2008 s8

I skolinspektionens kvalitetsgranskning av 21 förskolor och 21 grundskolor i tolv kommuner i landet visade det sig att den huvudsakliga iakttagelsen var att personalen saknade kunskaper om barnens erfarenheter, behov, och intressen samt språkliga och kunskapsmässiga nivå.²² Länets aktörer beskriver också att skolor behöver bli bättre på att ta tillvara elevers mångfald av kompetens.²³

GYMNASIESKOLA

Ett av syftena med gymnasieskolans introduktionsprogram är att, jämte en möjlighet att kunna läsa grundskole- eller gymnasieämnen, ge nyanlända ungdomar en utbildning med tyngdpunkt på det svenska språket. Språkinstruktionen ska ge dessa elever möjlighet att gå vidare till gymnasieskolan eller till annan utbildning. Utbildningen ska innehålla undervisning i svenska eller svenska som andraspråk och i övrigt utformas utifrån en bedömning av elevens språkkunskaper. Erbjudande om språkinstruktion till nyanlända elever är hemkommunens ansvar.²⁴

FÖRSKOLA

Kommunerna ska erbjuda förskola till barn från ett års ålder när föräldrarna arbetar eller studerar. Barn till arbetslösa eller föräldralediga ska erbjudas plats under minst tre timmar per dag eller 15 timmar per vecka. Vissa kommuner erbjuder mer tid än så.²⁵ När vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman ska kommunen erbjuda barnet plats i förskola inom fyra månader.²⁶

Andelen barn i förskola i åldern 1-5 år med annat modersmål än svenska varierar över länet

Barn 1-5 år, andel (%) med annat modersmål än svenska 2012

Aneby	12
Eksjö	14
Gislaved	24
Gnosjö	27
Habo	3
Jönköping	18
Mullsjö	8
Nässjö	18
Sävsjö	22
Tranås	13
Vaggeryd	14
Vetlanda	14
Värnamo	23
Riket totalt	21

²² Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska 2010:16 s3

²³ Rapport LFA-workshop, Integration i Jönköpings län 28-29 maj 2013

²⁴ Litteraturoversikt för skolsituationen för nyanlända elever. Skolinspektionen Dnr 400-2012:5760

²⁵ Skolverket <http://www.skolverket.se/skolformer/forskola/plats-i-forskolan-1.200171> 140309

²⁶ http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.126377!/Menu/article/attachment/Erbjudande%20av%20plats%20i%20f%C3%B6rskolan%20120302.pdf

SKOLRESULTAT

Det finns skillnader i skolresultat vad gäller inrikes och utrikes födda barn. För de barn som invandrat till Sverige före skolstarten är skillnaden inte stor men de barn som invandrat till Sverige efter skolstarten har betydligt svårare att klara av grundskolan. Bland pojkarna födda utanför EU har enbart 53 procent behörighet till gymnasiet. När det gäller pojkar födda i annat EU-land har 79 procent behörighet till gymnasiet jämfört med 89 procent av eleverna som är födda i Sverige. Bland flickorna finns en diskrepans mellan 91 procent för flickor födda i Sverige, 80 procent för flickor födda i annat EU-land och 59 procent för flickor födda utanför EU.²⁷

MODERSMÅLSUNDERVISNING OCH STUDIEHANDLEDNING

I skollagen anges bestämmelser om undervisning i modersmål. Elever ska erbjudas undervisning i modersmålet om språket är dagligt umgängesspråk i hemmet och om eleven har grundläggande kunskaper i modersmålet. Modersmålsundervisning får anordnas som elevens val, språkval, skolans val eller utanför den garanterade undervisningstiden och får endast omfatta ett språk (med undantag för romska elever vid särskilda skäl). Undervisning i modersmål ska erbjudas om minst fem elever önskar det och om det finns en lämplig lärare. För att kunna erbjuda modersmålsundervisning kan skolan behöva samarbeta med en annan skola inom eller utanför kommunen.²⁸

Om en elev behöver studiehundledning på modersmålet ska den få det. När det gäller studiehundledning finns inte samma begränsningar utifrån antal elever eller tid som för undervisning i modersmål. Om eleven innan den kom till Sverige undervisats på annat språk än modersmålet ska den erbjudas studiehundledning på det språket i stället för modersmålet om det finns särskilda skäl.²⁹

Studiehundledning på modersmål och tillgång till kompetenta modersmållärare lyfts som ett utvecklingsområde hos Skolinspektionen.³⁰

TILLVARATA ELEVERNAS STYRKOR OCH FÖRMÅGOR

Vid mottagandet av en nyanländ elev ska skolan ta reda på vilken nivå elevens kunskaper ligger på för att kunna anpassa undervisningen på ett ändamålsenligt sätt. Skolan ska göra en kartläggning och bedömning av elevens kunskaper.

Skolans rutiner för mottagande av nyanlända elever ska anpassas till varje elevs unika situation. Elevens tidigare erfarenheter av skola och lärande bör tas till vara och respekteras av skolans personal, liksom vårdnadshavares förväntningar på skolan. Att tidigt ta tillvara elevens kunskaper och starka sidor ses som en viktig faktor. Vidare bör skolan ha fungerande rutiner för såväl initial som fortlöpande pedagogisk kartläggning av elevens läs- och skrivförmåga, kunskaper i svenska, modersmålet och andra ämnen. Denna bör utgå från elevens styrkor och förmågor snarare än eventuella bristande förmågor. Ett gott samarbete bör finnas mellan klasslärare, modersmållärare och studiehundledare.

---

²⁷ SCB, allmän statistik 1997-2011. Andel behöriga personer till gymnasium och högskola i Jönköpings län 2012: <http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SubTable.asp?yp=tanss&xu=C9233001&omradekod=AA&huvudtabell=IntGr8LankON2&omradetext=Allm%E4n+statistik&tabelltext=Andel+personer+beh%F6riga+fill+gymnasium+och+h%F6gskola+effer+%E4n+och+k%F6n%2E+%C5r+preskat=O&prodid=AA0003&starttid=1997&stopptid=2011&Fromwhere=M&lang=1&langdb=1>

²⁸ Litteraturoversikt för skolsituationen för nyanlända elever. Skolinspektionen Dnr 400-2012:5760

²⁹ Litteraturoversikt för skolsituationen för nyanlända elever. Skolinspektionen Dnr 400-2012:5760

³⁰ Litteraturoversikt för skolsituationen för nyanlända elever. Skolinspektionen Dnr 400-2012:5760

Länets aktörer beskriver att skolor behöver bli bättre på att ta tillvara elevers mångfald av kompetens, att de nyanlända barnen inte får tillräckligt stöd i skolan och att det finns segregerade skolor.³¹

Fokusmål

- Säkerställa alla barns/elevs rätt till en kvalitativ förskola och skolgång

Delmål

- Ökad kompetens om regelverk, andraspråksinlärning, flerspråkighet och kunskapsutveckling om nyanlända för pedagoger, rektorer och annan personal, samt beslutsfattare
- Ökad samverkan gällande modersmålsundervisning och studievägledning på modersmål
- Ökad kunskap om, och möjlighet till, kartläggning och validering av nyanlända barns kunskaper

---

³¹ Rapport LFA-workshop, Integration i Jönköpings län 28-29 maj 2013

Fokusområde 2: Arbete och vuxenutbildning

Bakgrundsbeskrivning

EN INTERNATIONELLT LEDANDE INDUSTRIREGION

I Jönköpings läns Regionala utvecklingsstrategi står det att länet strävar mot att bli en internationellt ledande industriregion och få ett breddat näringsliv med betoning på kunskapsintensiva företag. För att ta tillvara på kompetens och arbetskraft måste regionen ha en arbetsmarknad där kvinnor och män, oavsett ålder och etnisk bakgrund, är delaktiga på lika villkor och uppmuntras att göra otraditionella utbildnings- och yrkesval. Det finns en stor oanvänd potential hos nyanlända invånare, förutsatt att möjligheter och resurser skapas för att deras kompetens, språkkunskaper och erfarenheter ska kunna valideras och tas tillvara. Likaså behöver arbetsgivare bli bättre på att rekrytera arbetskraft från andra länder med spetskompetens som efterfrågas i regionen. Det är en stor förlust när utländska studenter vid Högskolan inte stannar i regionen efter avslutad utbildning.³² Det är också viktigt att ta tillvara möjligheten till internationellt utbyte genom att utveckla kontakter mellan internationella studenter och näringsliv.

UTANFÖR ARBETSMARKNADEN OCH SYSSELSÄTTNING

Fler personer som är utrikes födda står utanför arbetsmarknaden än de som är födda i Sverige. I februari 2014 var andelen arbetslösa och i program med aktivitetsstöd i riket 14,4 procent i gruppen utrikes födda i åldern 16-64 år. Siffran för befolkningen som helhet låg då på 6,7 procent. Motsvarande siffror i Jönköpings län var vid samma tillfälle 15,3 procent för gruppen utrikes födda (män 16,7 procent och kvinnor 14,1 procent) respektive 6,1 procent för befolkningen som helhet (män 6,5 procent och kvinnor 5,7 procent)³³

Sysselsättningsgraden anger hur stor del av befolkningen som är sysselsatt³⁴. Under tredje kvartalet 2013 var sysselsättningsgraden 66,8 procent för befolkningen i åldern 15-74 år. Sysselsättningsgraden bland män uppgick till 69,5 procent, en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Bland kvinnor var sysselsättningsgraden 64,1 procent. Bland utrikes födda var sysselsättningsgraden 58,3 procent. Bland utrikes födda män och kvinnor var den 62,7 respektive 54,0 procent.³⁵

FÖRETAGARE

När det gäller företagande är andelen företagare bland utrikes födda något högre (10,4 procent) än bland inrikes födda. (9,4 procent)³⁶ 13 procent av alla småföretag (0-49 anställda i Sverige) drivs av företagare som har utländsk bakgrund. En fjärdedel av dessa drivs av kvinnor. Det är fler kvinnor med utländsk bakgrund jämfört med kvinnor med svensk bakgrund, där andelen är 22 procent.³⁷

---

³² Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköping >>2025. S 22

³³ Arbetsmarknadsläget augusti 2013, Regionförbundet http://www.regionjonkopings.se/web/lanet_i_siffror.aspx

³⁴ Definitionen på sysselsatt är att ha arbete 1h/veckan eller mer.

³⁵ SCB, Arbetsmarknadssituationen för hela befolkningen 15-74 år, AKU Tredje kvartalet 2013.

³⁶ Ds 2013:2, Delaktighet i framtiden- utmaningar för jämställdhet, demokrati och integration. s.144

³⁷ Företagare med utländsk bakgrund. Företagarens villkor och verklighet. Fakta och statistik. 2012. s.4

VUXENUTBILDNING

I Jönköpings län är behovet av höjd utbildningsnivå hos befolkningen en av de största utmaningarna,³⁸ vilket blir tydligt både bland inrikes- och utrikes födda i länet jämfört med det nationella snittet. 16 procent av befolkningen i länet har endast förgymnasial utbildning. Bland utrikes födda ligger samma siffra på 25 procent. Utbildningsbakgrund varierar beroende på födelseland. T.ex. hade Arbetsförmedlingen under 2012 en målgrupp i etableringsuppdraget där nästan hälften av målgruppen hade utbildningsbakgrunden förgymnasial utbildning kortare än nio år.³⁹ Därefter har utvecklingen vänt och andelen personer med kortare utbildning än nio år, har minskat till 36 procent i riket (september 2014).⁴⁰

För personer med eftergymnasial utbildning är skillnaden liten mellan inrikes- och utrikes födda i länet. Båda grupperna ligger dock mellan 7-8 procentenheter under det nationella snittet.⁴¹

Länets aktörer har, enligt de resultat som kommit fram i tidigare beskrivna workshops, beskrivet validering av utländsk utbildning och kompetens som ett utvecklingsområde. Som systemet är skapat nu är det för svårt och tar för lång tid. Statskontoret följde under 2013 upp valideringssystemet och konstaterar:

”Det finns i dag ingen enskild myndighet eller aktör som har ett övergripande ansvar för att utveckla metoder och verktyg för validering eller för att genomföra valideringsinsatser för utrikes födda. Arbetsförmedlingen ansvarar för valideringsinsatser för arbetssökande och har en central roll för att nyanlända invandrare ska etableras i arbets- och samhällslivet. Validering för studerande inom den kommunala vuxenutbildningen har skolhuvudmännen ansvar för. Från flera håll efterfrågas bättre samordning mellan aktörer som arbetar med validering. Ökad samordning anses effektivisera valideringsinsatserna och undanröja att validerande insatser inom en verksamhet inte tas om hand i andra verksamheter. Statskontoret instämmer i att ökad samordning mellan olika aktörer skulle främja ett mer effektivt valideringsarbete”⁴²

Länets aktörer beskriver att arbetsgivare ibland har för höga kompetenskrav. De ser hindren, att t.ex. utbildningen hos nyanlända inte alltid matchar efterfrågan, men missar möjligheterna att tillvarata/ta i anspråk en ny kompetens.⁴³

NYANLÄNDAS ETABLERINGSPLAN

Den 1 december 2010 genomfördes etableringsreformen vilket innebär att nyanlända flyktingar och skyddsbehövande med uppehållstillstånd har rätt till en etableringsplan senast inom ett år från det att han eller hon första gången folkbokförts i en kommun. Planen ska minst innehålla:

1. utbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning för den som har rätt att delta i sådan utbildning enligt skollagen,
2. samhällsorientering, och
3. aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet.⁴⁴

---

³⁸ Regional Utvecklingsstrategi för region Jönköping >>2025 s.14

³⁹ Arbetsförmedlingens återrapportering 2012. Etablering av vissa nyanlända - analys av genomförandet. s.19

⁴⁰ Arbetsförmedlingens återrapportering 2014, Etablering av vissa nyanlända- etableringsuppdraget.s.21

⁴¹ SCB, befolkningens utbildning 2012, nationellt och Jönköpings län http://www.scb.se/Pages/ProductTables_9575.aspx

⁴² Statskontoret: Kartläggning och bedömning av valideringsinsatser för utrikes födda 2013:6 s.93

⁴³ Rapport LFA-workshop, Integration i Jönköpings län 28-29 maj 2013

⁴⁴ Lag 2010:197 om etableringsinsatser för vissa nyanlända 7§

Statskontoret utvärderade etableringsreformen och kom i slutet av 2012 med en rapport vars övergripande bedömning var att berörda aktörer behöver förstärka samordningen av sina verksamheter. Statskontoret fastslog också att aktiviteterna inte var tillräckligt anpassade till de nyanländas förutsättningar och behov.⁴⁵

ARBETSMARKNADSINSATSER OCH PROGRAM

Arbetsförmedlingen har huvudansvar för arbetsmarknadspolitiken och i flertalet av länets kommuner finns också en arbetsmarknadsavdelning/enhet. Arbetsmarknadsavdelningarna är en kompletterande aktör. Många av deltagarna inom arbetsmarknadsavdelningarnas verksamheter är födda i annat land och insatserna riktas i första hand till personer med försörjningsstöd. De insatser som bland annat kan erbjudas är information om arbetsmarknaden, arbetsträning i praktiska verksamheter, arbetsförmågebedömning, praktik och tidsbegränsad arbetsmarknadsanställning. Kommuner och Arbetsförmedling samverkar i en majoritet av dessa insatser.

Utöver kompetenshöjande insatser, såsom arbetsmarknadsutbildning, finns en mängd stöd och insatser som alla syftar till att underlätta utrikes föddas inträde på arbetsmarknaden. Huvudaktör gällande de ekonomiska stöden är Arbetsförmedlingen (gällande personer med t.ex. etableringsersättning) men även hos kommunerna finns differentierade insatser (då för personer med försörjningsstöd). En rad ideella initiativ är även dessa riktade till gruppen utrikes födda. Arbetsförmedlingens stöd varierar utifrån individen men handlar i stort om möjlighet till praktik och kompensation till arbetsgivare i form av subventionerade anställningar och stöd till handledning (även detta i form av en ekonomisk kompensation till arbetsgivaren).

Länets aktörer anser att det för en enskild arbetsgivare kan vara svårt att få en helhetsbild av de olika möjligheterna som finns att ta in ny kompetens i sin verksamhet. Länets aktörer anser vidare att arbetsgivarna ofta uppger brist på tid för handledning och utbildning som orsaker till att man tvingas säga nej till att erbjuda praktikplatser eller anställningar och att detta kan inte alltid kompenseras med de ekonomiska stöden.⁴⁶

Fokusmål

- Ökad andel i arbete bland utrikes födda kvinnor och män

Delmål

- Utvecklad och ökad validering för att tillvarata befintlig kompetens hos utrikes födda kvinnor och män
- Ökad utbildningsnivå hos utrikes födda kvinnor och män så att det matchar arbetsmarknadens behov
- Ökad omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet
- Ökat stöd till utrikes födda personer som vill starta företag i Sverige

---

⁴⁵ Statskontoret 2012:22 Etableringen av nyanlända. En uppföljning av myndigheternas genomförande av etableringsreformen

⁴⁶ Rapport LFA-workshop, Integration i Jönköpings län 28-29 maj 2013

- Utvecklade etableringsinsatser och ökad samverkan mellan aktörer i etableringsreformen
- Ökad kunskap hos länets arbetsgivare inom området mångfald och tillväxt

Fokusområde 3: Social sammanhållning

Bakgrundsbeskrivning

Social sammanhållning uppnås genom människors lika möjligheter att delta och bidra i samhället. Att öka människors delaktighet är viktigt inte bara ur demokratisk synvinkel utan också ur ett folkhälsoperspektiv.⁴⁷

FLYKTINGOPINION OCH DISKRIMINERING

Årligen presenteras den nationella SOM-undersökningen, som genomförs av Göteborgs universitet. När det gäller inställningen till flyktingmottagning har den blivit alltmer positiv under en följd av år, men från 2011 till 2012 har en förändring i negativ riktning skett. År 2012 är det 45 procent som angett att de anser att förslaget om att ta emot färre flyktingar är ett mycket eller ganska bra förslag (41 procent 2011). Trenden fortsätter dock inte under 2013, då 44 procent anser att förslaget är bra eller mycket bra.

Attityder till flyktinginvandring är inte jämt fördelade inom befolkningen. Män och personer med låg utbildning är mest negativt inställda till flyktingmottagning. Äldre är fortsatt något mer negativt inställda än yngre. Inom storstadsområdena finns de mest positiva.⁴⁸

Under 2013 kom det in 2346 anmälningar till DO från individer som upplevt sig diskriminerade eller missgynnade. Av dessa rörde 752 diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet. Det innebär att cirka 32 procent av anmälningarna kom från personer som upplevde sig ha blivit diskriminerade och att det hade ett samband med etnisk tillhörighet. Etnisk tillhörighet är den vanligaste diskrimineringsgrunden för anmälningar till DO. De flesta av dessa anmälningar rör diskriminering i arbetslivet och då ofta vid rekrytering.⁴⁹

KUNSKAP OCH ATTITYDER

I de workshops som arrangerats menar länets aktörer att det finns både okunskap och en ovilja från majoritetsbefolkningen samt bristande kunskap om det svenska samhället hos minoritetsbefolkningen. Aktörerna menar även att det finns en rädsla på grund av okunskap och att befolkningen inte ”vågar fråga” samt att länets befolkning ibland är bättre på att se olikheter än likheter.⁵⁰

VALDELTAGANDE

Till landstings- och kommunfullmäktigevalen får även utländska medborgare rösta om de varit folkbokförda i Sverige i minst tre år. För medborgare i andra EU-länder, Island och Norge finns ingen tidsgräns för folkbokföring. Valdeltagandet i landstings- och kommunfullmäktigevalen är lägre än i riksdagsvalet, i synnerhet bland utrikes födda. Knappt 60 procent av de röstberättigade utrikes födda röstade i landstings- och kommunfullmäktigevalen år 2010, jämfört med cirka 85 procent av de inrikes födda. Vid både riksdags-, landstings- och kommunfullmäktigevalen är valdeltagandet högre bland kvinnor än bland män. Detta gäller bland både de inrikes och utrikes födda men bland de utrikes födda är könsskillnaderna större. Valdeltagande påverkas av tiden en person har bott i Sverige. Bland de som

---

⁴⁷ Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköping 2025 s25

⁴⁸ "Mittfåra & marginal" SOM-undersökningen 2013, SOM – rapport nr 61.s.72

⁴⁹ DO årsredovisning 2013

⁵⁰ Rapport LFA-workshop, Integration i Jönköpings län 28-29 maj 2013

bott i Sverige mindre än 10 år låg valdeltagandet på 64 procent jämfört med 77 procent för de som bott i Sverige i över 20 år.⁵¹

SOCIALT OCH KULTURELLT DELTAGANDE – MÖTESPLATSER

De som är födda utanför Norden har ett 30 procent lägre socialt och kulturellt deltagande än personer födda i Sverige. Andelen som saknar praktiskt stöd, det vill säga om de kan få hjälp av någon/några personer om de har praktiska problem eller är sjuka, är också större bland utrikes födda (både kvinnor och män) än bland de som är födda i Sverige. Kvinnor som är födda utanför Europa saknar emotionellt stöd, det vill säga har någon som de kan dela sina innersta känslor med och anförtro sig åt, i högre grad än den övriga befolkningen.⁵²

I de workshops som arrangerats menar länets aktörer att det är en brist att det finns få mötesplatser i samhället utanför organiserad verksamhet. I överenskommelsen som är tecknad mellan regeringen, SKL och idéburen sektor står följande:

”Mötesplatserna behöver utgå ifrån människors olika behov. Människor hittar gemenskap i religionen, kulturen, politiken eller något annat. Mötesplatserna utgör arenor där behov kan mötas praktiskt i verkligheten. Mötesplatserna kan se olika ut och bäras av olika slags organisationer. De kan därför vara en arena för alla de organisationer, myndigheter, företag och enskilda som kan och vill göra en insats. Mötesplatser kan också vara en arena för många aktörers samverkan. Ett medborgarkontor tillhandahåller samhällsinformation medan en mötesplats erbjuder sociala kontakter och skapar nätverk. Oavsett vem som driver en mötesplats ska den ha en genomtänkt idé om hur ömsesidiga möten skapas och kunskap om de kulturer som möts. Den behöver vara ändamålsenlig och tillgänglig och öppen även för nya, framväxande rörelser. Mötesplatserna behöver också vara proaktiva, dvs. inte vänta på besökarna utan analysera behoven och aktivt genom direkt kontakt erbjuda lösningar, möten och tillgång till befintliga nätverk.”⁵³

FÖRENINGSLIV

Statistiken över deltagande i föreningslivet och det civila samhället i stort visar att andelen invandrade personer som är föreningsmedlemmar är klart lägre än motsvarande andel bland den svenskfödda delen av befolkningen. Den största skillnaden i medlemskap fanns inom kategorin idrottsförening eller förening för utomhusaktiviteter, där 41 procent av den svenskfödda befolkningen var medlemmar, men endast 17 procent av den invandrade befolkningen. Påtagliga skillnader fanns också i andra kategorier, såsom konsumentorganisationer och sällskapsföreningar, medan kategorierna humanitär hjälp och mänskliga rättigheter samt religiösa och kyrkliga föreningar inte uppvisar några tydliga skillnader.⁵⁴

Svenskfödda är också mer delaktiga i föreningslivet än invandrade personer när det gäller andra aktiviteter än medlemskap. I propositionen ”en politik för det civila samhället” sägs att faktorer som bristande resurser i betydelsen förvärvsarbete och svenska som förstaspråk, självupplevd diskriminering samt attityd till vikten av deltagande i föreningslivet kan ge en del av förklaringen till dessa skillnader, men inte hela bilden. Andra faktorer som

---

⁵¹ Integration - en beskrivning av läget i Sverige. SCB 2013. S81-82

⁵² Delaktighet och inflytande i samhället, kunskapsunderlag för folkhälsopolitisk rapport 2010. Statens folkhälsoinstitut. S44

⁵³ Överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom integrationsområdet och Sveriges Kommuner och Landsting s17

⁵⁴ En politik för det civila samhället. Proposition 2009/2010:55 s110

eventuellt kan spela in kan t.ex. vara brist på kontakter som kan fungera som vägar in i föreningslivet. Det finns också en tydlig underrepresentation av personer med utländsk bakgrund på förtroendeposter i föreningslivet.⁵⁵

Riksidrottsförbundet har kartlagt ”idrott och integration” där resultatet visar att ungdomar med utländsk bakgrund deltar i stor utsträckning inom föreningsidrotten och att många anger att idrotten spelar en viktig roll i deras liv. Studien pekar också på områden som kräver ökade insatser. Ett sådant är att det finns tydliga könsskillnader. Tjejer med utländsk bakgrund är den grupp som i minst utsträckning är aktiv inom den organiserade idrotten. Skälen de uppger för att inte vara med är framför allt att de inte är intresserade, men också att det kostar för mycket.⁵⁶

Fokusmål

- Ett fördomsfritt och inkluderande samhälle

Delmål

- Ökat antal dubbelriktade kunskapsinsatser
- Ökat valdeltagande bland utrikes födda
- Mer varierat utbud av, och tillgänglighet till mötesplatser
- Ökad delaktighet och engagemang i föreningslivet bland utrikes födda

---

⁵⁵ En politik för det civila samhället. Proposition 2009/2010:55 s110

⁵⁶ Idrott och integration – en statistisk undersökning. Riksidrottsförbundet 2010 s3f

Fokusområde 4: Ensamkommande barn

Bakgrundsbeskrivning

Andelen ensamkommande barn utan vårdnadshavare har ökat markant de senaste åren. 2004 låg siffran på 388 barn som kom till Sverige, 2008 låg siffran på 1510 barn och 2012 låg siffran på 3578 barn. Samtliga kommuner i länet har tecknat en överenskommelse om att ta emot ensamkommande barn.

INDIVIDANPASSNING OCH DELAKTIGHET

Regionförbundet Jönköpings län driver under 2012-2014 ett utvecklingsarbete kring kvalitetsförbättringar i mottagandet av ensamkommande barn. 2012 genomfördes en intervjustudie som lyfte behovet av att bland annat arbeta vidare med ungdomarnas delaktighet, sociala kontakter, transnationella relationer samt individens behov kontra gruppens.⁵⁷ Brukarenkäter görs också med barnen som bor på boenden i Jönköpings län. Barnen får svara utifrån en skala från ett till tio hur de upplever sin tillvaro och verksamheten. Lägst poäng får påståendena ”du har en bra fritid”, ”du upplever dig integrerad i det svenska samhället” och ”när du ser till helheten så kan du påverka din situation i verksamheten.”⁵⁸

Socialstyrelsens kartläggning ”ensamkommande barn och ungas behov” visar att vård, omsorg, utbildning och andra insatser för ensamkommande barn och unga behöver individanpassas i större utsträckning än vad som görs idag. Beskrivningarna av befintliga vårdformer, som framkommit genom kartläggningen, ger inte stöd för att det skulle vara bättre för barnen och ungdomarna att delas upp på asylboenden respektive boende för ungdomar med permanent uppehållstillstånd (s.k. PUT-boenden). Det som kan visas är emellertid att placering i familjehem är stabilare och att mindre och mer familjelika hem för vård eller boenden (HVB) kan rekommenderas och att stödet till ungdomar i olika former av stödboenden, efter avslutad placering i HVB-verksamhet, behöver ges i större omfattning.⁵⁹

SAMVERKAN RUNT BARNEN

Ensamkommande barns situation kännetecknas av paradoxen att de har många vuxna stöd- och resurspersoner runt sig, samtidigt som det finns en uttalad farhåga att ingen har eller tar det övergripande ansvaret för barnen och deras vardagsliv i Sverige. Flera olika myndigheter och andra aktörer är inblandade i arbetet med ensamkommande barn och unga – alla utifrån sitt specifika ansvarsområde. Ensamkommande barn har behov av insatser från flera aktörer, vilket kräver samverkan för att barnets eller den unges behov och rättigheter ska tillgodoses på bästa sätt.⁶⁰

Regionförbundet Jönköpings län gjorde under 2013 en studie om samverkan mellan aktörer som arbetar med ensamkommande barn i Jönköpings län. Slutdiskussionerna i studien berörde bland annat hur boendeverksamheterna och socialtjänsten kan samverka mer med skolan. Ett annat område som diskuterades var hur effektiva kommunikationskanaler kan

---

⁵⁷ Äntligen hemma? Vår sol Sara:s mottagande av ensamkommande barn 120918, s41

⁵⁸ Regionförbundet Jönköpings län. 2013. Öppna jämförelser – ensamkommande flyktingbarn

⁵⁹ Socialstyrelsen: ensamkommande barn och ungas behov – en kartläggning 2013 s7

⁶⁰ Socialstyrelsen: ensamkommande barn och ungas behov – en kartläggning 2013 s7

upprättas mellan socialtjänst och boendeverksamheter för att undvika dubbelarbete och missförstånd.⁶¹

BARN SOM FÖRSVINNEN

En annan slutsats som kan dras utifrån socialstyrelsens kartläggning är att problemet med ensamkommande barn och unga som avviker behöver sättas i tydligt fokus. Det kan bl.a. göras genom att ägna större uppmärksamhet åt behoven hos de barn och ungdomar som ska överföras till annat Dublinland⁶² eller som fått avslag på sin asylansökan. Ungefär tio procent av de 3 578 barn som kom till Sverige 2012 rapporterades som avviker.⁶³

Fokusmål

- Ett kvalitativt mottagande av ensamkommande flyktingbarn

Delmål

- Ökad individanpassning vid boendeplacering för ensamkommande barn
- Ökad delaktighet i samhället för ensamkommande barn
- Förbättrad samverkan mellan aktörer runt de ensamkommande barnen
- Färre ensamkommande barn som avviker

---

⁶¹ Regionförbundet i Jönköpings län 2013: att lägga ett gemensamt pussel – samverkan kring ensamkommande flyktingbarn i Jönköpings län s.35

⁶² Dublinland innebär de länder som har undertecknat dublinförordningen. Det gäller EU:s medlemsländer samt Norge och Island.

⁶³ Socialstyrelsen: ensamkommande barn och ungas behov – en kartläggning 2013 s7, 19

Fokusområde 5: Bostäder

Bakgrundsbeskrivning

BOENDESEGREGATION

Boendesegregationen i Sverige saknar i stort sett etniska bostadsenkaver där utrikes födda från samma länder bor tillsammans. Boendesegregationen i svenska städer består istället av en uppdelning av svensktäta och invandrartäta områden.⁶⁴ Boendesegregation har en koppling till inkomst och andelen förvärvsarbete men kan också beskrivas med en etnisk dimension på så sätt att andelen utlandsfödda är störst i de utsatta bostadsområdena.⁶⁵

Boendesegregation kan ha både positiva och negativa effekter. T.ex. tyder viss forskning på att etniska enkaver kan innebära en möjlighet för nyanlända invandrare att skaffa sig ett nätverk bland landsmän vilket i sin tur ökar en möjlighet till att få arbete.⁶⁶

Enligt Boverket har stat och kommun de senaste tre decennierna satsat stora belopp för att motverka boendesegregationen. Målet för dessa har varit att skapa en större integration och gemenskap mellan människorna i de utsatta bostadsområdena. Boendesegregationen ökar fortfarande men flera projekt har haft en positiv effekt för att motverka negativa utvecklingstrender i segregerade områden. Det gemensamma för dessa projekt är att de har tagit utgångspunkt i de boendes egna aktiviteter och eget ansvar för sin omgivning.⁶⁷

UTANFÖRSKAP PÅ BOSTADSMARKNADEN

När hemlöshet ska beskrivas kan man använda sig av en beskrivning av fyra olika hemlöshetssituationer. Situation ett belyser dem som är akut hemlösa, det vill säga dem som bor på härbärge eller sover utomhus. I den kategorin är 40 procent födda i annat land än Sverige. Nästa kategori handlar om personer som befinner sig på någon typ av institution och kategoriboende t.ex. behandlingshem eller inom kriminalvården, och ska skrivas ut inom den närmaste månaden men inte har något boende. Andelen personer födda utanför Sverige var i denna grupp 22 procent. Situation tre handlar om personer som befinner sig i långsiktiga boendelösningar och det är den största gruppen. Detta handlar till exempel om boenden som kommunerna hyr ut i andra hand men som har särskilda villkor eller regler kopplade till sig. Andelen utrikes födda var vid mätperioden 35 procent i denna grupp. Den sista situationen är när man har ett eget ordnat kortsiktigt boende och har kontaktat socialtjänsten för att detta är ett problem. Det kan till exempel handla om att man bor inneboende eller i andra hand. Andelen utrikes födda var i denna grupp 38 procent.⁶⁸ Dessa procentsatser är på nationell nivå.

---

⁶⁴ Framtidskommissionen. Demokrati i framtiden- ytmaningar för jämställdhet, demokrati och integration (2013) s 151

⁶⁵ Boendesegregation- orsaker och mekanismer. Boverket 2010 s.4

⁶⁶ Framtidskommissionen. Demokrati i framtiden- ytmaningar för jämställdhet, demokrati och integration (2013) s 151

⁶⁷ Boendesegregation- orsaker och mekanismer. Boverket 2010 s.22

⁶⁸ Socialstyrelsen. Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011-omfattning och karaktär. S19f

BOSTÄDER FÖR NYANLÄNDA

Länsstyrelsen ska träffa överenskommelser med kommunerna i länet om mottagande för bosättning av nyanlända.⁶⁹ I Jönköpings län har samtliga 13 kommuner tecknat överenskommelse med Länsstyrelsen. Det största skälet för att ta emot färre anvisade än enligt tecknad överenskommelse är för kommunerna i landet och i länet bostadsbrist, 78 procent av länets kommuner uppger att detta är anledningen.⁷⁰ I Jönköpings län beskriver 9 av 13 kommuner att de har brist på lägenheter till nyanlända invandrare. Åtta kommuner rapporterar brist på stora lägenheter, sex kommuner rapporterar brist på små lägenheter. Fyra kommuner rapporterar att hyresvärdar är obenägna att ta emot stora barnfamiljer.⁷¹ Detta äventyrar särskilt barnens behov av en god bostadsstandard och boendemiljö. Bristen att få fram bostäder till nyanlända innebär att det finns många inskriva på Migrationsverkets anläggningsboenden med uppehållstillstånd som ”tar plats” för de asylsökande, i mars 2014 handlade det om drygt 300 personer i länet. Detta innebär i sin tur att Migrationsverket behöver upphandla fler bostäder för att bosätta asylsökande.

LANDSBYGDEN

Det finns en stark urbaniseringstrend i Sverige. Trots detta finns det flera landsbygdskommuner⁷² som växer. Det bor också fler utrikes födda i städerna än på landsbygden. I Sverige ökar den utrikes födda befolkningen på landsbygden. På den glesa landsbygden har andelen utrikes födda ökat snabbare mellan 1995 och 2011 än i städerna. För landsbygden kan detta vara ett viktigt verktyg för att trygga befolkningstillväxten. Dessutom har en stor andel av de utrikes födda på landsbygden jobb.⁷³

Länets aktörer ser det som en utmaning att göra småorter tillgängliga för bosättning för utrikes födda. Kommunikationer och service måste prioriteras för att nyanlända ska kunna bosätta sig där.⁷⁴ I länets SWOT-analys inför det nya landsbygdsprogrammet lyfts nyanlända fram som en möjlighet för utveckling av landsbygden.⁷⁵

Fokusmål

- Tillgång till bostäder för utrikes födda

Delmål

- Fler insatser för att öka integration och delaktighet i segregerade områden
- Ökad tillgång till bostäder för nyanlända i länet
- Bättre förutsättningar för boende på och kommunikationer till landsbygden

---

⁶⁹ 4§, förordning 2010:408 Förordning om mottagande för bosättning av vissa nyanlända invandrare.

⁷⁰ Enkät META 2012. Länsstyrelsen 2013

⁷¹ Analys av situationen på bostadsmarkanden i Jönköpings län 2013, s17. Länsstyrelsen

⁷² SCB: Kommun med mer än 6,4 procent av nattbefolkningen sysselsatta inom jord- och skogssektorn, en tätortsgrad under 70 procent och som inte är glesbygdskommun.

⁷³ Om att bo, leva och vara på landsbygden. Jordbruksverket 2012 s5

⁷⁴ Rapport LFA-workshop, Integration i Jönköpings län 28-29 maj 2013

⁷⁵ SWOT-analys för Jönköpings län. Länsstyrelsen 2013 s13

Fokusområde 6: Hälsa

Bakgrundsbeskrivning

HÄLSA PÅ LIKA VILLKOR?

Enligt WHO:s definition av hälsa är det ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, och icke enbart frånvaro av sjukdom eller svaghet⁷⁶. Definitionen anger att det inte enbart handlar om frånvaro av sjukdom utan att man har ett fullständigt välbefinnande. Individens inställning till sin egen hälsa är därför av stor betydelse då en människa kan må bra, uppleva sig ha god hälsa – trots att hon i medicinsk mening är sjuk. Människan har såväl kroppsliga som själsliga och andliga behov. Existentiell hälsa är de sammantagna processerna av grundläggande tankar, handlingar och känslor när människan förhåller sig till livets olika situationer i relation till sig själv, sin omgivning och grundläggande uppfattningar⁷⁷.

Den nationella folkhälsoenkäten ”hälsa på lika villkor?” genomförs årligen av Folkhälsomyndigheten. 2009 deltog Jönköpings län med ett utökad urval för att kunna beskriva hälsoläget bland länets invånare utifrån kön, ålder, socioekonomi och födelseland. På grund av att grupperna födda utanför Sverige är relativt små, blir siffrorna för dessa ganska osäkra. Man kan dock se tendenser att gruppen födda utanför Norden har nedsatt psykiskt välbefinnande och besvär av ångslan, oro eller ångest i större utsträckning än de födda i Sverige. Individer födda utanför Norden rapporterar också mer besvär av värk och mi-grän/huvudvärk.⁷⁸

När det gäller levnadsvanor är individer, i synnerhet kvinnor, födda utanför Europa fysiskt aktiva i lägre utsträckning än övriga. De och personer födda utanför Norden har också i högre utsträckning en mer stillasittande fritid än individer födda i Sverige. En större andel män födda utanför Norden röker dagligen jämfört med män födda i Sverige, medan det omvända gäller för daglig snusning. Vid indelning efter födelseland framträder att riskbruk av alkohol är mer vanligt förekommande bland män födda i Norden och Sverige jämfört med övriga.⁷⁹

Skillnaden gällande sjuk- och hälsovård varierar mellan olika länder. Detta gäller både på organisatoriskt nivå och även människors syn på vad hälsa är. I dagens mångkulturella Sverige kan detta ibland skapa problem då det kan bli svårt för nya svenskar att veta vart de ska vända sig när de blir sjuka och vårdpersonalen har med ansträngda resurser svårt att förstå varför patienter och besökare inte använder sjuk- och hälsovårdssystemet som förväntat.⁸⁰

---

⁷⁶ <http://www.who.int/about/definition/en/print.html>

⁷⁷ Kostenius, C. & Melder, C. 2013

⁷⁸ Hälsa och levnadsvanor i Jönköpings län (2011) Landstinget i Jönköpings län s43-45

⁷⁹ Hälsa och levnadsvanor i Jönköpings län (2011) Landstinget i Jönköpings län s43-45

⁸⁰ Sjuk- och hälsovård här och där - om skillnader i sjukvårdssystemet och synen på hälsa i olika länder (2005) Internationella Hälsokommunikatörer Malmö, Karin Persson s.3

PSYKISK HÄLSA

Skillnaderna i hälsa mellan utrikes och inrikes födda är tydligast i den nationella forskningen avseende psykisk hälsa. Utrikes födda skattar sin psykiska hälsa sämre i flera avseenden. Utrikes födda uppvisar dessutom en högre risk för allvarlig mental ohälsa, till exempel schizofreni och andra psykotiska sjukdomar som resulterar i slutenvård. En forskningsgenomgång visar att förekomsten av mental ohälsa skiljer sig åt mellan olika invandrargrupper; den är högre bland flyktingar än bland personer som har arbetskraftsinvandrat.⁸¹

PTSD

Posttraumatiskt stressyndrom förkortas till PTSD efter engelskans posttraumatic stress disorder. Det kan drabba en person som har varit med om en svår händelse som inneburit livsfara, t.ex. tortyr eller krigsupplevelser. Vid posttraumatiskt stressyndrom återupplever man den traumatiska händelsen. Återupplevelsen kan utlösas av yttre sinnesintryck eller händelser som påminner om traumat. Även barn och unga kan drabbas av posttraumatiskt stressyndrom.⁸²

HÄLSOUNDERSÖKNINGAR

Landstingen ska, om det inte är uppenbart obehövt, erbjuda samtliga asylsökande i länet en hälsoundersökning. Andelen av de asylsökande som hälsoundersöktes minskade i Sverige mellan år 2011 och 2012 från 54 procent till 46 procent.⁸³ Systemet för hälsoundersökningar i Jönköpings län håller på att utvecklas genom bättre rutiner för hälsoundersökningar av migranter. Som ett led i detta har ett tvåårigt projekt pågått i länet mellan Smittskydd Vårdhygien och Folkhälsa och sjukvård. Arbetet har inneburit att identifiera de sjuksköterskor som genomförde, alternativt var villiga att börja genomföra, hälsoundersökningar ute på länets vårdcentraler samt att anordna utbildningsinsatser och nätverksträffar för dem. Under 2013 har kallelsor översatta till fem olika språk tagits i bruk i Landstinget. Ett omfattande arbete har också skett med att utarbeta en gemensam mall i landstingets elektroniska journalsystem för att säkerställa likvärdigheten i hälsoundersökningarna. Utöver detta pågår arbetet med att slutföra ett kunskapsunderlag, s.k. FAKTA-dokument kring hälsoundersökningarna. För att öka samverkan kring mottagandet av migranter har under projektets tid även kontakter med bl.a. Arbetsförmedlingen i länet och kommunernas flyktinghandläggare initierats. Här kvarstår dock en hel del arbete för att ytterligare utveckla samverkan.

Länets aktörer ser det som en utmaning att minska den psykiska ohälsan bland utrikesfödda⁸⁴. Inom flera län i landet, bland annat Skåne, har man någonting som kallas Hälso-kommunikatörer. Hälsokommunikatörer behövs då nyanlända får kunskaper om svensk Hälso- och sjukvård på sitt eget språk. Nyanlända och andra invandrare får kunskap om hur man håller sig frisk och förebygger ohälsa. Det blir dessutom en ökad förståelse för hälso- och sjukvård och en ökad delaktighet då metoder bygger på just dialog, delaktighet och kontinuerlig utveckling. Dessutom strävar man efter att uppnå vård på lika villkor.⁸⁵

---

⁸¹ Utrikes föddas hälsa - en kunskapsöversikt (2011) Ramböll . Steffen Ovdahl, Nina Olsson, Mathias Blob, Fredrik Rakar, Karl Kjäll och Gustav Larsson s 17

⁸² <http://www.1177.se/Jonkopings-lan/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Posttraumatiskt-stressyndrom-PTSD/>

⁸³ Hälso- och sjukvård åt asylsökande under 2012. SKL s2

⁸⁴ Rapport LFA-workshop, integration i Jönköpings län, 28-29 maj 2013, Länsstyrelsen

⁸⁵ Länsstyrelsen i Skåne län 2014-03-11, <http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/manniska-och-samhalle/integration/partnerskap-skane/samhallskommunikatorer/Pages/index.aspx>

FÖRÄLDRASTÖD

I Sverige finns det ett väl utbyggt stöd till föräldrar både i samband med graviditet och under barnens uppväxt. Vikten av detta arbete understryks i Barnkonventionen, paragraf 18:1-2:

”1. Konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa skall för dem komma i främsta rummet.

2. För att garantera och främja de rättigheter som anges i denna konvention skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och skall säkerställa utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn.”⁸⁶

Folkhälsoinstitutet bedrev under 2012 och 2013 ett stort utvecklingsarbete inom föräldrastöd, där man beskriver att föräldrar födda i Sverige i högre utsträckning väljer att delta i programmet än utrikes födda föräldrar. Inom Jönköpings län satsas det mycket på Familjecentraler, då de erbjuder ett större utbud av aktiviteter och dessutom arbetar mer individriktat.

TANDHÄLSA

Kvinnor födda utanför Norden och män födda utanför Europa uppger att de har en dålig tandhälsa i större utsträckning än kvinnor respektive män födda i Sverige. Kvinnor och män födda utanför Norden avstår också i större utsträckning från att söka tandläkarvård trots behov i jämförelse med de födda i Sverige. När det gäller dålig tandhälsa och vistelse-tid finns inga skillnader mellan grupperna vare sig bland kvinnor eller bland män.⁸⁷

VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH SÄRSKILT UTSATTA GRUPPER

Våld i nära relationer inkluderar alla former av våld mellan närstående i nuvarande eller tidigare parrelationer eller i syskon- och andra familje- eller släktrrelationer. Det som kännetecknar denna typ av våld är att den utsatta har en stark känslomässig relation till den som utsätter och denna känslomässiga bindning försvårar möjligheten till att göra motstånd eller bryta upp från relationen. Våldet kan ha olika uttryck, så som fysiskt, psykiskt, materiellt eller sexuellt, men hur våldet än yttrar sig är syftet detsamma; att kontrollera och utöva makt. Ju längre relationen eller utsattheten pågår desto allvarigare blir ofta våldet. Begreppet våld i nära relationer är könsneutralt och visar på att våld kan drabba alla, oavsett kön och ålder. Detta är en viktig utgångspunkt i förståelsen av våld. För en djupare insikt av problematiken är det dock väsentligt att förstå våldets koppling till kön. Enligt tillgänglig forskning och erfarenhet är den vanligaste formen av våld i nära relationer en mans våld mot en kvinna han har eller har haft en nära och förtroendefull relation till.⁸⁸

Inom våld i nära relationer finns det vissa utsatta grupper som lyfts fram som särskilt sårbara. Två av dessa grupper är relevanta för denna strategi nämligen utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och utsatta med utländsk bakgrund. När det gäller dessa grupper finns

---

⁸⁶ Handbok barnkonventionen s173

⁸⁷ Nationella folkhälsoenkäten 2011

⁸⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld i nära relationer. Kunskapsbanken. 2014.

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_nara_relationer/ 140314

andra omständigheter förutom våldsutsattheten som inverkar på förhållandet mellan den utsatta personen och våldsutövaren. Sådana omständigheter kan innebära större beroendeställning till den som utsätter och/eller speciella behov av stöd och hjälp. Även hur omgivningen uppfattar utsattheten kan påverka.⁸⁹

HEDERSRELATERAT VÅLD

Hedersrelaterat våld och förtryck är hot, tvång, våld och mord som har sin grund i kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet. Det hedersrelaterade våldet och förtrycket utövas för att antingen förhindra att den egna och familjens heder förloras eller för att återställa den förlorade hedern. Heder står för den bekräftelse som en individ får av andra, utifrån sitt sammanhang.⁹⁰

Hedersrelaterat våld och förtryck utmärker sig genom sitt kollektiva uttryck. Gärningspersonerna är ofta familjemedlemmar, släktingar eller andra medlemmar av gemenskapen.⁹¹ En kollektivistisk samhällskultur kan beskrivas som en kultur där enskilda individers självständighet och egna rättigheter är underordnade gruppens förväntningar och krav. I kollektivistiska samhällskulturer får män heder genom att kontrollera närstående kvinnors sexualitet. Därför är det främst flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld, men även vuxna kvinnor och pojkar drabbas.⁹²

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar i många fall om hot som begränsar en ungs persons handlingsutrymme eller rätt att själv välja partner. Den som öppet utmanar eller trotsar den rådande normen anses dra skam över hela familjen och riskerar att straffas fysiskt för att familjen eller ett utökat kollektiv ska återfå det som uppfattas som förlorad heder.⁹³ I Jönköpings län har vi under flera år arbetat med våld och förtryck i hederns namn, men vi behöver fortfarande öka våra kunskaper om hedersrelaterat våld.

UTSATT MED UTLÄNDSK BAKGRUND

Flera svenska studier har visat att kvinnor med utländsk bakgrund utsätts för våld i större omfattning än kvinnor som har minst en förälder som är född i Sverige. Det kan finnas flera anledningar till detta. Bland annat att dessa kvinnor oftare har lägre utbildning, oftare befinner sig i en utsatt ekonomisk situation samt oftare är isolerade. Alla dessa faktorer utgör riskfaktorer för att utsättas för våld. Utöver detta finns det även andra omständigheter som gör att kvinnor med utländsk bakgrund kan vara särskilt utsatta och sårbara. Det kan handla om ett starkt beroende av våldsutövaren, språksvårigheter, otillräcklig kunskap om egna rättigheter och begränsat socialt nätverk. Det är dock viktigt att poängtera att våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund inte är en homogen grupp.⁹⁴

Under 2013 har Länsstyrelsen i Jönköpings län, tillsammans med ett stort antal myndigheter och ideella/idéburna organisationer i länet, tagit fram en plan för länets samverkan mot

---

⁸⁹ Socialstyrelsen. Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. 2011 s. 31-32

⁹⁰ Hedersförtryck.se <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/hedersfortryck/Sv/om-hedersfortryck/Pages/default.aspx> 140314

⁹¹ Nck.uu.se http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck/ 130613

⁹² Hedersförtryck.se <http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/hedersfortryck/Sv/om-hedersfortryck/Pages/default.aspx> 140314

⁹³ Nck.uu.se http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck/ 130613

⁹⁴ Socialstyrelsen. Ensam och utsatt – utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med utländsk bakgrund. 2014. S. 7

våld i nära relationer. Det mål som är relevant för integrationsområdet, är inkluderat bland delmålen.⁹⁵

Fokusmål

- Förbättrat fysiskt, psykiskt, socialt och existentiellt hälsoläge bland utrikes födda

Delmål

- Ökad tillgänglighet till och kontinuitet i hälso- och sjukvård samt tandvård
- Ökad tillgänglighet till och kontinuitet i förebyggande och hälsofrämjande insatser i närsamhället
- Förbättrat arbete för utrikes födda som blivit utsatta för våld i en nära relation samt utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

---

⁹⁵ Länsstyrelsen i Jönköpings län. Samverkan mot våld i nära relationer. Samverkansplan 2014 – 2018. Jönköping: Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2014:4

Bilaga 1. Strategier och mål med koppling till integration

De elva europeiska grundprinciperna för integration

1. Integration är en dynamisk dubbelriktad process med ömsesidigt tillmötesgående mellan alla invandrare och invånare i medlemsstaterna
2. Integration innebär respekt för Europeiska unionens grundläggande värderingar
3. Sysselsättningen är en väsentlig del av integrationsprocessen och är avgörande för invandrarnas delaktighet, för invandrarnas bidrag till värdsamhället och för att synliggöra dessa bidrag
4. Grundläggande kunskap om värdsamhällets språk, historia och institutioner är absolut nödvändig för integrationen. Att ge invandrarna möjlighet att förvärva denna grundläggande kunskap är viktigt för en framgångsrik integration
5. Utbildningsinsatser har avgörande betydelse för att göra invandrarna, och i synnerhet deras efterkommande, beredda att bli mer framgångsrika och aktiva deltagare i samhällslivet
6. Invandrares tillträde till institutionerna samt till offentliga och privata varor och tjänster på samma grund som inhemska medborgare och utan diskriminering har grundläggande betydelse för en bättre integration
7. Ofta förekommande samspel mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare är en grundläggande mekanism för integration. Gemensamma forum, en interkulturell dialog, utbildning om invandrare och invandrarkulturer och stimulerande levnadsförhållanden i stadsmiljön ökar samspelet mellan invandrare och medlemsstaternas medborgare
8. Utövandet av olika kulturer och religioner garanteras i stadgan om de grundläggande rättigheterna och måste tryggas, om utövandet inte strider mot andra okränkbara europeiska rättigheter eller den nationella lagstiftningen
9. Invandrarnas medverkan i den demokratiska processen och i utformningen av integrationspolitik och integrationsåtgärder, särskilt på lokal nivå, som stöder deras integration

10. Att integrera integrationspolitiken och integrationsåtgärderna i alla relevanta politikområden och myndighetsnivåer och offentliga tjänster är en viktig faktor vid utformningen och genomförandet av den allmänna politiken
11. Att utarbeta tydliga mål, indikatorer och utvärderingsmekanismer är nödvändigt för att anpassa politiken, utvärdera framstegen när det gäller integrationen och göra informationsutbytet effektivare

Den nationella integrationspolitiken

Regeringens övergripande mål för integrationspolitiken är: Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Integrationsfrågorna berör många olika politikområden och inkluderar till exempel insatser inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken och arbete mot diskriminering. Politiken inriktas i huvudsak på generella åtgärder som minskar utanförskapet i samhället. Åtgärder som riktar sig till invandrare som grupp ska bara förekomma under den första tiden i Sverige. I skrivelsen "Egenmakt mot utanförskap - regeringens strategi för integration" presenteras inriktningen och konkreta insatser inom regeringens sju strategiska områden för integration:

- snabbare etablering för nyanlända invandrare
- fler i arbete, fler företagare
- bättre resultat och större likvärdighet i skolan
- bättre språkkunskaper och större möjligheter till utbildning för vuxna
- effektiv bekämpning av diskriminering
- en positiv utveckling i stadsdelar med utbredd utanförskap
- en gemensam värdegrund i ett samhälle som präglas av ökande mångfald

Överenskommelsen mellan Regeringen, Sveriges kommuner och landsting samt idéburna organisationer inom integrationsområdet

2010 tecknades en överenskommelse mellan regeringen, Sveriges kommuner och landsting och idéburna organisationer inom integrationsområdet. En utgångspunkt för överenskommelsen är att ett gott samspel mellan staten och det civila samhället är central för god samhällsutveckling. I en del av visionen står:

”Nyanlända i Sverige utgör som alla människor en viktig tillgång och resurs, bland annat genom att bidra med kunskap och erfarenheter som ökar mångfalden i samhället. Att vara invandrare är en social situation, inte en egenskap hos individen. Etablering och integration bör för att lyckas vara processer där både den nyanlände så väl som majoritetssamhället gör det bästa för att ta tillvara allas resurser och tillsammans skapa förutsättningar för en bättre framtid.”

Teman i dialogen är språk, hälsa, bostad, arbete och sysselsättning, utbildning/bildning och mötesplatser.

Regional utvecklingsstrategi för Region Jönköping

Jönköpings läns regionala utvecklingsstrategi vision är:

”Med kreativitet, livskraft och skaparglädje möter Region Jönköping utmaningen att förena historia och tradition av föreningsliv, samarbete, företagsamhet och industriellt kunnande med innovation, vetenskap, globala nätverk samt en unik förståelse för människors behov och drömmar för att kunna leva ett bra liv på ett långsiktigt hållbart sätt. År 2025 är Region Jönköping en av norra Europas ledande tillväxtregioner.”

Utvecklingsstrategin bygger på fyra delstrategier vilka alla har bäring i integrationsarbetet

EN INTERNATIONELLT LEDANDE INDUSTRIREGION

Det finns en stor oanvänd potential bland arbetslösa i utsatta grupper (personer utan slutförd gymnasieutbildning, äldre i åldersgruppen 55–64 år, utomeuropeiskt födda samt funktionsnedsatta med begränsad arbetsförmåga). För att vi ska nå målet att bli en internationellt ledande industriregion behöver möjligheter och resurser skapas för att deras kompetens, språkkunskaper och erfarenheter ska kunna valideras och tas tillvara. Likaså behöver vi bli bättre på att rekrytera arbetskraft från andra länder med spetskompetens som efterfrågas i regionen.

ETT BREDDAT NÄRINGS LIV MED BETONING PÅ KUNSKAPSINTENSIVA FÖRETAG

En viktig fråga för ett innovativt och nyskapande näringsliv är att ta tillvara hela regionens kompetens och kraft till nyskapande. Vi behöver därför hitta former för att attrahera och aktivera alla medborgare oavsett kön, ålder eller bakgrund. En mångfald av företag kräver en mångfald av entreprenörer. En förutsättning är att stödja nyföretagande och entreprenörskap hos alla.

ETT INKLUDERANDE SAMHÄLLE

Ett inkluderande samhälle är ett starkt samhälle. Det bygger på att alla grupper av människor fungerar tillsammans, accepterar varandras olikheter och känner tillit. Social sammanhållning uppnås genom människors lika möjligheter att delta och bidra i samhället. Att öka människors delaktighet är viktigt, inte bara ur demokratisk synvinkel utan också ur ett folkhälsoperspektiv. Grundförutsättningar är tillgång till arbete och bostäder, offentlig sektor med hög måluppfyllelse, väl fungerande trygghetssystem och tolerans.

Utbildning och arbete är avgörande för att människor ska kunna vara delaktiga i samhället och hantera utmaningar. Utöver ett väl utbyggt och fungerande utbildningssystem är det enligt EU åtta nyckelkompetenser som varje individ behöver för ett framgångsrikt liv i ett kunskapsamhälle: Kommunikation på modersmålet, kommunikation på främmande språk, matematiskt kunnande samt grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens, digital

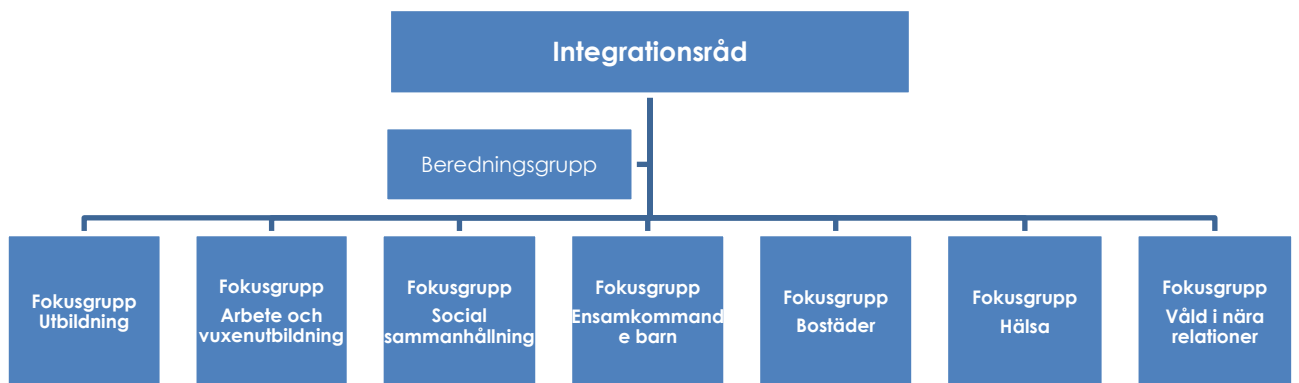
kompetens, lära att lära, social och medborgerlig kompetens, initiativförmåga och företaganda samt slutligen kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer.

EN GLOBAL LIVSMILJÖ

En global livsmiljö är en miljö där omvärlden är en integrerad del av det lokala samhället. Den präglas av nyfikenhet på andra kulturer och den är kreativ och dynamisk med ett öppet och tillåtande samhällsklimat som bidrar till mångfald.

Vi måste arbeta för ett samhällsklimat som upplevs som tillåtande av alla för att regionen ska upplevas som attraktiv och för att vi ska utveckla en global livsmiljö. Ett tillåtande klimat kännetecknas av positiva attityder till alla människor oavsett kön, ålder, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, politisk övertygelse eller etnicitet.

Bilaga 2. Organisationsmodell

Bilaga 3. Mål i strategin

